

# การพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชน ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

ชุตินา สัจจามันท์

การวิจัยนี้มีวัตถุประสงค์เพื่อวิเคราะห์แนวคิดมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศและเพื่อสังเคราะห์เป็นข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย วิธีการวิจัยใช้การวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงพัฒนาเครื่องมือการวิจัย คือ แบบวิเคราะห์เนื้อหา แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม ประชากรการวิจัยประกอบด้วย เอกสารมาตรฐานห้องสมุดประชาชนทั้งของประเทศไทยและต่างประเทศ และองค์กรระดับนานาชาติ รวม 51 องค์กร ผู้ทรงคุณวุฒิในสาขาที่เกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชน

ผลการวิจัยพบว่า ภาพรวมมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศมีคำเรียกชื่อมาตรฐานห้องสมุดประชาชนหลากหลาย ประกาศใช้ โดยหน่วยงานภาครัฐระดับกระทรวงหรือกรม องค์กรส่วนท้องถิ่น หรือสมาคมวิชาชีพ มีทั้งมาตรฐานระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับรัฐหรือระดับองค์กร มาตรฐานขั้นต่ำ มาตรฐานเป็นขั้นหรือลดหลั่น และมาตรฐานตามระดับผลการดำเนินงานหรือผสมผสาน เป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพ มาตรฐานเชิงปริมาณ และการผสมผสาน เป็นมาตรฐานบังคับใช้ และมาตรฐานไม่บังคับใช้ มีหัวข้อสำคัญของเนื้อหาใกล้เคียง

ข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยแบ่งเป็น 9 หมวด หมวด 1 ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ หมวด 2 การบริหารและโครงสร้าง หมวด 3 ความร่วมมือและเครือข่าย หมวด 4 งบประมาณและการเงิน หมวด 5 ทรัพยากรสารสนเทศ หมวด 6 การบริการ หมวด 7 บุคลากรห้องสมุด หมวด 8 อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์ และหมวด 9 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์

# Development of Public Library Standards Suitable for Thailand

Chutima Sacchanand

This research aims at analysis public library standards in Thailand and foreign countries, and synthesis them to formulate a public library standard suitable for Thailand. Research methodology includes documentary and development research. Population of this study were 51 public library standards, including one international professional association, and resource persons in the areas relevant to the development of public library standards.

Findings of the study showed that the word “standards” was used by various words, public library standards were issued by government at the ministry, department and local authorities’ levels and by professional associations; covered international, national and organizational level; minimum, tiered and level of effort standards; qualitative, quantitative and mixed standards; mandatory and voluntary standards; and almost similar topics in the contents.

Public library standard suitable for Thailand developed is divided into 9 sections: (1) philosophy, mission and objective (2) administration and structure (3) cooperation and network (4) budget and finance (5) information resources (6) services (7) library personnel (8) buildings and equipment (9) communication and public relations.

# การพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชน ที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย\*

ชุตินา สัจจามันท์ \*\*

## ความสำคัญและที่มาของปัญหาการวิจัย

สังคมปัจจุบันเป็นสังคมความรู้ โดยมีการเรียนรู้เป็นเครื่องมือสำคัญ การเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกและสังคมไทยที่เกิดขึ้นอย่างกว้างขวางและรวดเร็วในทุกๆ ด้าน ทั้งด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม อันเป็นผลจากความก้าวหน้าทางเทคโนโลยี โดยเฉพาะเทคโนโลยีสารสนเทศ และการสื่อสารและกระแสโลกาภิวัตน์ บุคคลจึงจำเป็นต้องมีการศึกษาตลอดชีวิต การปฏิรูปการศึกษาจึงมีความจำเป็นเพื่อให้การศึกษาสามารถพัฒนาคนได้อย่างแท้จริง “พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542” ซึ่งต่อมาได้มีการแก้ไขเพิ่มเติมฉบับที่ 2 พ.ศ. 2545 นับเป็นกฎหมายการศึกษาฉบับแรกซึ่งนำไปสู่การปฏิรูปการศึกษาในด้านต่างๆ โดยห้องสมุดจะมีบทบาทและมีส่วนร่วมเพิ่มมากขึ้นโดยเฉพาะอย่างยิ่งห้องสมุดประชาชนในฐานะเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต และเป็นศูนย์กลางของเครือข่ายการเรียนรู้ในท้องถิ่น

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ปรากฏคำว่าห้องสมุดอยู่เพียงแห่งเดียว คือ “ห้องสมุดประชาชน” ในมาตรา 25 อย่างไรก็ตาม ในมาตราอื่นๆ อีกหลายมาตราได้สะท้อนสาระสำคัญที่สร้างเสริมการพัฒนาเด็ก และเยาวชน ตลอดจนคนไทยให้เป็นผู้รักการอ่าน ใฝ่รู้ รอบรู้ เรียนรู้ด้วยตนเอง เรียนรู้ตลอดชีวิต เรียนรู้ทุกเวลา ทุกสถานที่ การส่งเสริมแหล่งเรียนรู้ ศูนย์การเรียนรู้ประเภทต่างๆ ทุกรูปแบบ การแสวงหาความรู้ ข้อมูล ข่าวสาร การวิจัยและพัฒนา อันนำไปสู่สังคมความรู้ และสังคมการเรียนรู้ และบทบาทของห้องสมุด ทั้งโดยทางตรงและทางอ้อม

สาระสำคัญดังกล่าวส่งเสริมบทบาทของห้องสมุดโดยเฉพาะห้องสมุดประชาชน ซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้สำหรับประชาชน และมีผลกระทบต่อแนวคิดการบริหารจัดการห้องสมุดซึ่งในยุคปัจจุบันมุ่งเน้นการพัฒนาสู่มาตรฐานสากล ตลอดจนความคาดหวังของประชาชนและสังคมในปัจจุบันการบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยอยู่ในความรับผิดชอบ

\* จากรายงานการวิจัยเรื่อง “การพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย” โดย ชุตินา สัจจามันท์ (2548) ลิขสิทธิ์ของสำนักงานเลขาธิการสภาการศึกษาแห่งชาติ

\*\* อ.บ. พ.ม. อ.ม. (บรรณารักษศาสตร์) จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย Post Grad. Dip. Science Information Specialist in Southeast Asia, M.L.S (Information Science), EdD Charles Sturt University, Australia รองศาสตราจารย์ระดับ 9 สาขาวิชาศิลปศาสตร์ มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช และอดีตนายกสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย

ขอบของรัฐเป็นหลัก การบริหารจัดการและการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยในปัจจุบัน มี “มาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2533” ประกาศใช้โดยสมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย ในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี ซึ่งเป็นสมาคมวิชาชีพ บรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์สมาคมเดียวในประเทศไทย และ “ระเบียบกรมการศึกษาออกโรงเรียน ว่าด้วยห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2535” ประกาศใช้โดยกรมการศึกษาออกโรงเรียน (สำนักบริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน)

ในต่างประเทศ โดยเฉพาะในประเทศพัฒนา เช่น สหรัฐอเมริกา เดนมาร์ก ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน สาธารณรัฐเช็ก อังกฤษ ออสเตรเลีย นิวซีแลนด์ ญี่ปุ่น รัฐได้ให้ความสำคัญในการบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนให้มีคุณภาพและประสิทธิภาพ จึงได้กำหนดมาตรฐานห้องสมุดประชาชนไว้เป็นแนวทางการพัฒนาห้องสมุด โดยมีการใช้คำภาษาอังกฤษที่หลากหลาย เช่น standards, guidelines, laws, rules, act, legislation มาตรฐานที่กำหนดอาจเป็นมาตรฐานระดับรัฐ มาตรฐานระดับประเทศ และขณะเดียวกันก็มีมาตรฐานระดับนานาชาติ ประกาศใช้โดยสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน หรืออิลฟ่า (International Federation of Library Associations and institutions-IFLA) นอกจากนี้ บางประเทศกำหนดเป็นกฎหมายห้องสมุด แสดงถึงการให้ความสำคัญกับการพัฒนาห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญเพื่อพัฒนาประชาชนบนพื้นฐานของโอกาสและความเท่าเทียมกันตามระบอบประชาธิปไตยในสังคมความรู้ และเนื่องจากมาตรฐานห้องสมุดเป็นเครื่องมือสำคัญในการบริหารจัดการ และเกณฑ์การดำเนินงานเพื่อพัฒนาห้องสมุดและมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่จัดทำโดยองค์กรในประเทศไทยก็ได้ประกาศใช้มานานแล้ว ดังนั้นเพื่อเป็นแนวทางการพัฒนาห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยให้รองรับการเปลี่ยนแปลง ในสังคมโดยเฉพาะการปฏิรูปการศึกษาและสู่มาตรฐานสากล การวิจัยมาตรฐานห้องสมุดประชาชนขององค์กรในต่างประเทศและในประเทศไทยเพื่อสังเคราะห์แนวคิดเป็นข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยจึงมีความสำคัญและเป็นประโยชน์ต่อการประเมินและพัฒนาห้องสมุดประชาชนต่อไป

## วัตถุประสงค์

1. เพื่อวิเคราะห์แนวคิดมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ
2. เพื่อสังเคราะห์แนวคิดเป็นข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับห้องสมุดประชาชนในประเทศไทย

## ขอบเขตของการวิจัย

1. คำว่ามาตรฐาน (standards) รวมถึงคำอื่นๆ ที่ใช้ในภาษาอังกฤษ โดยนัยแห่งความหมายเดียวกัน เช่น guidelines, laws, rules

2. การวิเคราะห์และสังเคราะห์แนวคิดและสาระของมาตรฐานห้องสมุดประชาชนขององค์กรต่างๆ จำแนกตามองค์กรได้เป็น 51 องค์กร และจำแนกตามประเทศได้เป็น 13 ประเทศ (ไม่รวมมาตรฐานระดับนานาชาติ 1 มาตรฐาน)

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทย 2 องค์กร คือ สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยในพระราชูปถัมภ์สมเด็จพระเทพรัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี และสำนัก บริหารงานการศึกษาออกโรงเรียน (เดิม คือ กรมการศึกษาออกโรงเรียน) กระทรวงศึกษาธิการ

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของมลรัฐต่างๆ ในสหรัฐอเมริกา รวม 40 องค์กร

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศต่างๆ ในทวีปยุโรป รวม 6 องค์กรใน 6 ประเทศ ได้แก่ ประเทศเดนมาร์ก ฟินแลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน สาธารณรัฐเชค อังกฤษ

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของออสเตรเลียและนิวซีแลนด์ รวม 2 องค์กรใน 2 ประเทศ

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศในเอเชีย รวม 3 ประเทศ ได้แก่ ญี่ปุ่น อินเดีย และสิงคโปร์

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนขององค์กรทางวิชาชีพในระดับนานาชาติ 1 องค์กร ได้แก่ สหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน หรืออ็อล์ฟ่า ซึ่งเป็นองค์กรทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ในระดับนานาชาติที่เก่าแก่และใหญ่ที่สุดในโลก มีสำนักงานใหญ่ตั้งอยู่ที่กรุงเฮก ประเทศเนเธอร์แลนด์

## ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

ผลการวิจัยที่ได้รับจักอำนวยความสะดวกต่อวงวิชาการ วิชาชีพ และประเทศชาติ ดังนี้

1. ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานห้องสมุดประชาชนซึ่งสามารถนำไปใช้เป็นแนวทางการบริหารจัดการ การดำเนินงานและการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้สอดคล้องกับบริบทของการเปลี่ยนแปลงในสังคม

2. ได้องค์ความรู้ที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานห้องสมุดประชาชนซึ่งจะเป็นประโยชน์ต่อการศึกษาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ และศาสตร์ที่เกี่ยวข้อง เช่น การศึกษานอกระบบ

3. ได้ข้อเสนอแนะเพื่อกำหนดมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย อันจะเป็นแนวทางพัฒนาห้องสมุดประชาชนสู่มาตรฐานสากล ส่งเสริมและสนับสนุนบทบาทของห้องสมุดประชาชนในการพัฒนาสังคมไทยสู่สังคมภูมิปัญญาและการเรียนรู้

## วิธีดำเนินการวิจัย

การวิจัยนี้เป็นการวิจัยเอกสารและการวิจัยเชิงพัฒนา โดยอิงกระบวนการพัฒนามาตรฐานของสำนักงานมาตรฐานผลิตภัณฑ์อุตสาหกรรม และกระบวนการวิจัยอย่างมีระบบโดยการวิเคราะห์เนื้อหา การสอบถาม การสัมภาษณ์ และการจัดประชุมสนทนากลุ่ม เครื่องมือการวิจัย คือ

## แบบวิเคราะห์เนื้อหา แบบสอบถาม และแบบสนทนากลุ่ม

ประชากรการวิจัยประกอบด้วย เอกสารมาตรฐานห้องสมุดประชาชนทั้งของประเทศไทย และต่างประเทศรวม 51 องค์กร จำแนกตามประเทศได้เป็น 13 ประเทศ (จำนวนประเทศไม่รวม องค์กรระดับนานาชาติ 1 องค์กร) ผู้ทรงคุณวุฒิตามองค์ประกอบที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้น ให้ครอบคลุมทุกด้านที่สำคัญซึ่งเกี่ยวข้องกับการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชน ได้แก่ บรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์ การศึกษานอกระบบ การปกครองส่วนท้องถิ่น และการพัฒนามาตรฐานห้องสมุด เป็นผู้ทรงคุณวุฒิที่มีความรู้ ความสามารถ ประสบการณ์สูง และมีผลงานที่เกี่ยวข้อง โดยอาจเป็นผลงานทางวิชาการหรือผลงานการบริหาร การปฏิบัติงานซึ่งเป็นที่ ประจักษ์ จากองค์กรที่เกี่ยวข้องทั้งองค์กรวิชาชีพระดับชาติ และระดับนานาชาติ องค์กร ห้องสมุด องค์กรมาตรฐาน สถาบันการศึกษา และส่วนราชการที่เกี่ยวข้อง ซึ่งผู้วิจัยใช้วิธีการเลือกกลุ่ม ตัวอย่างแบบเฉพาะเจาะจงตามองค์ประกอบที่ผู้วิจัยกำหนดไว้ในเบื้องต้น รวม 19 คน

การวิเคราะห์ข้อมูลจากเอกสาร แบบสอบถาม และการสนทนากลุ่ม ซึ่งเป็นข้อมูลเชิง คุณภาพ ใช้การวิเคราะห์เนื้อหา สรุปประเด็นและจัดกลุ่มข้อมูลความคิดเห็นเป็นหมวดหมู่ตาม ประเด็นที่เกี่ยวข้อง และสรุปเป็นข้อเสนอแนะเพื่อนำมาใช้ในการพัฒนาและปรับปรุงร่างมาตรฐาน ห้องสมุดประชาชน ในด้านภาพรวมของมาตรฐาน มาตรฐานรายละเอียด และข้อเสนอแนะอื่นๆ

## สรุปผลการวิจัย

สรุปผลการวิจัยตามวัตถุประสงค์ได้ดังนี้

1. ผลการวิเคราะห์แนวคิดมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศ ผลการวิเคราะห์ภาพรวมมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยและต่างประเทศพบว่า คำเรียกชื่อมาตรฐานห้องสมุดประชาชนทั้งของไทยและต่างประเทศมีความหลากหลาย ภาษาไทย มีคำว่า มาตรฐาน เกณฑ์ ระเบียบ คำสั่ง ชื่อภาษาอังกฤษ เช่น standards, guidelines, rules, act

หน่วยงานที่พัฒนาหรือประกาศใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนประกอบด้วยหน่วยงาน ภาครัฐระดับกระทรวงหรือกรมที่รับผิดชอบกำกับดูแลกิจการห้องสมุดประชาชน มลรัฐหรือองค์กร ส่วนท้องถิ่นที่รับผิดชอบกำกับดูแลกิจการห้องสมุดประชาชน และสมาคมวิชาชีพ

ขอบเขตทางภูมิศาสตร์ของการพัฒนาหรือการนำมาตรฐานห้องสมุดประชาชนไปใช้ มีทั้งระดับนานาชาติ ระดับชาติ ระดับรัฐหรือระดับองค์กร

ระดับของมาตรฐานที่นำเสนอมีทั้ง มาตรฐานขั้นต่ำ มาตรฐานเป็นขั้นหรือลดหลั่น และ มาตรฐานตามระดับผลการดำเนินงานหรือผสมผสาน

การนำเสนอเนื้อหาของมาตรฐานห้องสมุดประชาชน จำแนกเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพ มาตรฐานเชิงปริมาณ และการผสมผสาน

การบังคับใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชน จำแนกเป็นมาตรฐานบังคับใช้ และมาตรฐาน ไม่บังคับใช้หรือมาตรฐานใช้ตามความสมัครใจ ไม่มีบทลงโทษ แต่พบว่ามีผลต่อการประเมิน

หรือการประกันคุณภาพห้องสมุดซึ่งโดยทั่วไปจะใช้มาตรฐานห้องสมุด เพื่อการอ้างอิงหรือเป็น  
แนวทางการประเมินห้องสมุดประชาชน

เนื้อหาของมาตรฐานครอบคลุมทุกองค์ประกอบที่สำคัญของการบริหารจัดการ การดำเนินงาน  
และการบริการห้องสมุด โดยทั่วไปมีภาพรวมและหัวข้อสำคัญของเนื้อหาใกล้เคียงกันเช่นเดียวกับ  
มาตรฐานห้องสมุดประเภทอื่นๆ หัวข้อสำคัญซึ่งครอบคลุมในมาตรฐานประกอบด้วยการบริหาร  
และโครงสร้างองค์กร การเงิน และงบประมาณ ทรัพยากรสารสนเทศ การบริการ บุคลากร  
อาคาร สถานที่ เทคโนโลยี เครื่องมือ วัสดุอุปกรณ์ ความร่วมมือและข่ายงาน การประชาสัมพันธ์  
การตลาด รายละเอียดในเนื้อหาของมาตรฐานห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่ สอดคล้องกัน ยกเว้น  
มาตรฐานเชิงปริมาณซึ่งแตกต่างกันไปตามบริบทของแต่ละประเทศ การนำมาตรฐานห้องสมุด  
ประชาชนไปใช้เพื่อเป็นแนวทางในการบริหารจัดการหรือการดำเนินงาน ห้องสมุดประชาชนต้องใช้  
ประกอบกับมาตรฐานหรือแนวทางทางวิชาชีพเฉพาะด้าน และมาตรฐานหรือแนวทางที่เกี่ยวข้อง  
ของแต่ละประเทศและของสากล

2. ผลการสังเคราะห์แนวคิดเป็นข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสม  
สำหรับประเทศไทย

การพัฒนาข้อเสนอแนะร่างมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย  
สะท้อนบริบทของการเปลี่ยนแปลงในสังคมโลกและสังคมไทย โดยเฉพาะด้านการศึกษาและ  
การปฏิรูปการศึกษาของไทย การเปลี่ยนแปลงทางเทคโนโลยีสารสนเทศซึ่งมีบทบาทสำคัญทำให้  
เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพและบทบาทของห้องสมุดและผลกระทบต่อมาตรฐานห้องสมุด  
รูปแบบเดิม การพัฒนาบทบาทของห้องสมุดประชาชนในระดับสากล การบริหารจัดการห้องสมุด  
ประชาชนที่เน้นการบริการโดยมีกลุ่มเป้าหมายคือประชาชนเป็นศูนย์กลาง และการเปลี่ยนแปลง  
การบริหารจัดการองค์กรตามยุทธศาสตร์การพัฒนารัฐ เป็นมาตรฐานทั้งเชิงคุณภาพ และมีเชิง  
ปริมาณประกอบในบางรายการ โดยมาตรฐานเชิงปริมาณเป็นมาตรฐานขั้นต่ำ อิงตัวเลขตาม  
แนวทางที่กำหนดในมาตรฐานการบริการห้องสมุดประชาชน “The Public Library Service IFLA/ UNESCO  
Guidelines for Development” (2001) เป็นหลัก ประกอบกับผลการสังเคราะห์มาตรฐานห้องสมุด  
ประชาชนและความคิดเห็นของผู้ทรงคุณวุฒิ

ข้อเสนอแนะมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทยที่นำเสนอแบ่ง  
เป็น 9 หมวด หมวด 1 ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์ หมวด 2 การบริหารและโครงสร้าง  
หมวด 3 ความร่วมมือและเครือข่าย หมวด 4 งบประมาณและการเงิน หมวด 5 ทรัพยากร  
สารสนเทศ หมวด 6 การบริการ หมวด 7 บุคลากรห้องสมุด หมวด 8 อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์  
และหมวด 9 การสื่อสารและประชาสัมพันธ์

## การอภิปรายผล

1. การใช้คำเรียกชื่อมาตรฐาน ทั้งภาษาไทยและภาษาต่างประเทศ ไม่สามารถตัดสินว่าสิ่งใดเป็นมาตรฐานเพียงจากคำที่ใช้เรียกชื่อ เพราะคำว่ามาตรฐานกับแนวทางในปัจจุบันมักใช้ปะปนกันและยังมีคำอื่นๆ ที่ใช้ โดยนัยความเกี่ยวข้องกับมาตรฐาน เช่น กฎ ระเบียบ โดยเฉพาะในทวีปยุโรปให้ความสำคัญกับการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนมากโดยได้ออกเป็นกฎหมายหรือพระราชบัญญัติห้องสมุด เช่น ประเทศเดนมาร์ก ฟินด์แลนด์ นอร์เวย์ สวีเดน ดังนั้นการศึกษามาตรฐานจึงไม่สามารถกำหนดขอบเขตโดยคำที่ใช้เรียกหรือความแตกต่างของการเรียกชื่อมาตรฐานห้องสมุดของหลายองค์กรจัดทำขึ้นโดยไม่บังคับใช้ เช่น มาตรฐานห้องสมุดประชาชนของมลรัฐวิสคอนซิน มลรัฐมินนิโซตา และมลรัฐฟลอริดา สหรัฐอเมริกา ขณะที่แนวทางที่กำหนดโดยองค์กรบางแห่งนำไปสู่การรับรอง เช่น มลรัฐเนบราสก้า สหรัฐอเมริกา เช่นเดียวกับประเทศไทย มีการใช้คำภาษาไทยที่แตกต่างกัน เช่น มาตรฐาน ระเบียบ ประกาศ หรือ เกณฑ์ แต่เนื่องจากไม่มีผลบังคับใช้เช่นเดียวกับมาตรฐานของบางองค์กรในต่างประเทศ ไม่ว่าจะเป็นด้านการรับรอง หรือ เงื่อนไขการขอรับรองประมาณจากรัฐ จึงทำให้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนยังมีได้นำไปสู่การปฏิบัติตามหลักการที่ควรจะเป็น

2. มาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2548 ที่พัฒนาขึ้น มีจุดแข็งทั้งในด้านกระบวนการพัฒนามาตรฐานซึ่งเป็นไปตามแนวทางที่กำหนดไว้โดยองค์กรด้านมาตรฐานระดับชาติและระดับสากลและด้านการพัฒนาสาระของมาตรฐาน โดยผู้วิจัยได้นำองค์ประกอบหรือปัจจัยสำคัญที่เกี่ยวข้องและมีผลกระทบต่อการบริหารจัดการและการพัฒนาห้องสมุดประชาชนในทุกบริบททั้งในบริบทของสังคมโลก สังคมไทย วิชาชีพและองค์กรมาเป็นหลักการหรือแนวคิดในการพัฒนามาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย โดยเฉพาะด้านการศึกษา วิจัยทัศนวิสัยใหม่ของการพัฒนาระบบราชการไทยภายใต้บริบทของการเปลี่ยนแปลง ผลกระทบของเทคโนโลยีสารสนเทศที่ทำให้เกิดการเปลี่ยนแปลงในวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์โดยเฉพาะบทบาทของห้องสมุดประชาชนและแนวคิดการพัฒนามาตรฐานอันเป็นผลจากการปรับทัศนคติเอกสารและงานวิจัย

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่นำเสนอสะท้อนหลักการที่มุ่งเน้นประชาชน ให้ความสำคัญกับผู้รับบริการและผู้มีส่วนได้ส่วนเสียและการบริหารจัดการที่สอดคล้องกับยุทธศาสตร์และกลยุทธ์ตามเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2548: 5-6) และมุ่งสู่ความเป็นสากล โดยได้สังเคราะห์แนวคิดและสาระจากมาตรฐานห้องสมุดประชาชนของต่างประเทศหลายประเทศ โดยเฉพาะประเทศที่ห้องสมุดประชาชนที่มีความก้าวหน้า และอิงมาตรฐานองค์กรระดับนานาชาติของสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน “The Public Library Service IFLA/ UNESCO Guidelines for Development” (2001) โดยเฉพาะการกำหนดมาตรฐานเชิงปริมาณ เนื่องจากแนวทางที่กำหนดนี้มุ่งให้เป็นแนวทางสำหรับห้องสมุดประชาชนทุกระดับการพัฒนา ส่วนในบางรายการที่จำเป็น แต่ไม่มีรายละเอียดระบุ

ไว้ ผู้วิจัยได้อิงแนวทางจากผลการสังเคราะห์มาตรฐานห้องสมุดประชาชนทั้งในประเทศและต่างประเทศ

นอกจากนี้การพัฒนาตามแนวทางสากลนี้ยังสอดคล้องกับยุทธศาสตร์การพัฒนาระบบราชการไทยซึ่งกำหนดให้มีการปรับเปลี่ยนกระบวนการและวิธีการทำงานเพื่อยกระดับขีดความสามารถและมาตรฐานการทำงานของหน่วยงานราชการให้อยู่ในระดับสูงเทียบเท่ามาตรฐานสากล (สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ 2548 : 1) แต่ทั้งนี้มีความยืดหยุ่นตามปัจจัยหรือองค์ประกอบที่เกี่ยวข้อง เช่น สภาพของท้องถิ่น สภาพประชากรและความต้องการของประชาชน อันเป็นหลักการที่ระบุไว้ในมาตรฐานสากลของสหพันธ์ฯ

มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้นนี้เป็นมาตรฐานขั้นต่ำและเป็นมาตรฐานเชิงคุณภาพ เป็นข้อความเชิงพรรณนาและมีมาตรฐานเชิงปริมาณประกอบในบางรายการในลักษณะเดียวกับมาตรฐานของต่างประเทศและมาตรฐานสากล เนื้อหาของมาตรฐานครอบคลุมประเด็นสำคัญตามที่ปรากฏในมาตรฐานห้องสมุดประชาชนและห้องสมุดประเภทอื่นๆ โดยทั่วไปในระดับสากลและในประเทศไทย

การที่มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้นนำเสนอมาตรฐานเชิงปริมาณเท่าที่จำเป็นโดยมิได้มีการแบ่งขนาดของห้องสมุด จำนวนครุภัณฑ์ แต่ละประเภท ดังเช่นมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่ประกาศใช้อยู่ นอกจากจะยึดแนวทางของสหพันธ์ระหว่างประเทศว่าด้วยสมาคมห้องสมุดและสถาบัน และองค์การระดับชาติในต่างประเทศหลายองค์การแล้ว ผู้วิจัยและผู้ทรงคุณวุฒิการวิจัยนี้พิจารณาว่า การแบ่งขนาดของห้องสมุด เช่น เล็ก กลาง ใหญ่ ตามจำนวนประชากร หรือ การแบ่งเป็นห้องสมุดประชาชนระดับตำบล อำเภอ จังหวัด ภาค ไม่สามารถสะท้อนแนวคิดสากลและภาพการพัฒนาที่แท้จริงแม้ในบริบทของประเทศไทย ด้วยแนวคิดของการบริหารจัดการห้องสมุดยุคใหม่ที่เน้นบทบาทและการประยุกต์ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารทำให้ห้องสมุดเป็น “ห้องสมุดไร้กำแพง” (libraries without wall) ห้องสมุดประชาชนทุกขนาดและทุกระดับสามารถขยายขอบเขตการบริการโดยมีประชาชนเป็นศูนย์กลาง การจำกัดด้วยพรมแดนทางภูมิศาสตร์ทำให้เป็นข้อจำกัดของการบริหารจัดการและการให้บริการประชาชน นอกจากนี้ตามสภาพการพัฒนาห้องสมุด ห้องสมุดประชาชนหลายแห่งที่รับผิดชอบพื้นที่การบริการประชาชนจำนวนน้อย แต่มีขนาดใหญ่ มีความพร้อมในด้านทรัพยากรและมีการบริหาร จัดการ การบริการที่ดีกว่าห้องสมุดขนาดใหญ่หลายแห่งที่กำหนดว่าเป็นห้องสมุดขนาดใหญ่ เพียงโดยความหมายตามพื้นที่การบริการ และเป็นเหตุผลเดียวกันกับแนวคิดการไม่กำหนดมาตรฐานเชิงปริมาณในรายละเอียดต่างๆ เกี่ยวกับจำนวนบุคลากรตามขนาดของห้องสมุด หรือไม่กำหนดมาตรฐานเชิงปริมาณในรายการครุภัณฑ์ เพราะมีการเปลี่ยนแปลงในรายละเอียดรวดเร็ว อันเป็นผลจากความก้าวหน้าของเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสาร เช่น ปัจจุบันตู้บัตรรายการถูกแทนที่ด้วยคอมพิวเตอร์ รวมทั้งมีแนวคิดการกำหนดและการใช้มาตรฐานห้องสมุดประชาชนโดยอิงมาตรฐานเฉพาะด้าน โดยเฉพาะด้านอาคารสถานที่ ครุภัณฑ์และเทคโนโลยีซึ่งมีมาตรฐานเฉพาะของหน่วย

งานอื่นที่เกี่ยวข้องแล้ว และอีกประการหนึ่งมาตรฐาน นี้จะนำไปสู่การพัฒนาตัวชี้วัดที่เหมาะสมต่อไป

3. การใช้มาตรฐานเพื่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชน ในประเทศที่พัฒนาแล้ว รัฐต่างตระหนักถึงความสำคัญของห้องสมุดประชาชนโดยเฉพาะต่อการพัฒนาคน และพัฒนาประเทศ กิจกรรมห้องสมุดประชาชนจึงมีความก้าวหน้า มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้นเป็นมาตรฐานไม่บังคับใช้ เพราะมิได้เป็นกฎหมายห้องสมุดหรือประกาศใช้โดยอัยกฏหมาย กฎระเบียบของทางราชการ จึงมีลักษณะ “ควร” เพื่อให้ห้องสมุดมีแนวทางการบริหารจัดการ หรือการปฏิบัติงานให้เป็นระบบเดียวกันหรือใกล้เคียงกัน การที่จะให้มาตรฐานนำไปสู่การพัฒนาห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยได้อย่างแท้จริง จำเป็นต้องมีผลบังคับใช้ในลักษณะใดลักษณะหนึ่ง เช่น มีผลการประเมินหรือการประกันคุณภาพห้องสมุดประชาชนซึ่งโดยทั่วไป ใช้มาตรฐานห้องสมุดเพื่อการอ้างอิง และใช้ประกอบกับมาตรฐานหรือแนวทางทางวิชาชีพเฉพาะด้าน ทั้งที่เป็นมาตรฐานหรือแนวทางสำหรับประเทศไทยและมาตรฐานหรือแนวทางสากลอื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง

ในส่วนการบริหารจัดการที่เป็นกลไกสำคัญของการพัฒนา ภาครัฐได้มีวิสัยทัศน์ใหม่ในการพัฒนาระบบราชการไทย และคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ โดยได้กำหนดยุทธศาสตร์เกณฑ์คุณภาพ ระเบียบและแนวทางต่างๆ เพื่อสร้างความเป็นเลิศของระบบราชการไทยให้รองรับกระแสการเปลี่ยนแปลง เช่น ระเบียบสำนักนายกรัฐมนตรีว่าด้วยการรับรองมาตรฐานด้านการจัดการและสัมฤทธิ์ผลของงานภาครัฐ พ.ศ. 2543 กำหนดให้มีระบบมาตรฐาน 1101-1110 ระบบมาตรฐานด้านการจัดการ และระบบมาตรฐาน 2101 ระบบมาตรฐานด้านสัมฤทธิ์ผลของการปฏิบัติงาน หรือเกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2548 เนื่องจากห้องสมุดประชาชนส่วนใหญ่เป็นหน่วยงานของของรัฐ รวมถึงองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงต้องนำมาตรฐานหรือเกณฑ์ที่เกี่ยวข้องมาใช้ด้วย

4. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาห้องสมุดประชาชน รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พุทธศักราช 2540 มาตรา 78 บัญญัติให้รัฐต้องกระจายอำนาจให้ท้องถิ่นพึงตนเองและตัดสินใจในกิจการท้องถิ่นได้เอง นอกจากนี้ยังได้บัญญัติรายละเอียดเกี่ยวกับการปกครองส่วนท้องถิ่นไว้ในหมวด 9 อีกหลายมาตรา แสดงถึงแนวคิดการกระจายอำนาจการปกครองให้กับองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้ประชาชนในพื้นที่ปกครองตนเอง ความเป็นอิสระในการกำหนดนโยบาย การปกครอง การบริหาร การบริหารงานบุคคล การเงินและการคลัง และรัฐยังได้ตรา “พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ.2542” โดยมีสาระสำคัญเกี่ยวกับการกำหนดอำนาจหน้าที่ในการจัดระบบบริการสาธารณะและการจัดสรรส่วนภาษีและอากรขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยซึ่งปัจจุบันอยู่ในรับความผิดชอบของรัฐและองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น จึงอาจได้รับผลกระทบในด้านการบริหารและโครงสร้าง ซึ่งขณะนี้อยู่ในระหว่างการดำเนินการ อย่างไรก็ตาม มีข้อสังเกตว่า ไม่

ปรากฏเรื่องของห้องสมุดประชาชน ระบุไว้โดยตรง แต่มีเรื่องของพิพาทกันและจดหมายเหตุ ระบุไว้ในมาตรา 17 (20)

จากกรณีดังกล่าวแสดงให้เห็นถึงความไม่สอดคล้องของประเด็นห้องสมุดประชาชนซึ่งได้รับ ความสำคัญปรากฏในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 ซึ่งเป็นกฎหมายการศึกษา ของประเทศ แต่เมื่อนำไปขยายผลในกฎหมายการปกครองส่วนท้องถิ่น กลับมิได้ปรากฏเรื่อง ห้องสมุดประชาชน การไม่มีกฎหมายรองรับจึงอาจเป็นผลต่อการพัฒนาห้องสมุดประชาชน เพราะจะขึ้นอยู่กับ การเล็งเห็นความสำคัญขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นแต่ละองค์กร

### ข้อเสนอแนะจากผลการวิจัย

จากผลการวิจัยที่พบ ผู้วิจัยมีข้อเสนอแนะต่อองค์กรของรัฐ และสมาคมวิชาชีพ ดังนี้

1. ความร่วมมือระหว่างองค์กรของรัฐและสมาคมวิชาชีพ ในการบังคับใช้มาตรฐาน ห้องสมุด องค์กรของรัฐและสมาคมวิชาชีพควรร่วมมือกันในการประกาศใช้มาตรฐานห้องสมุด ประชาชนให้เป็นมาตรฐานเดียวกันสำหรับห้องสมุดประชาชนทุกสังกัดทั่วประเทศเพื่อการยกระดับ ห้องสมุดประชาชนของประเทศไทยโดยรวม และให้มีการนำไปใช้การประเมินผลการดำเนินงาน และการประกันคุณภาพห้องสมุดประชาชน โดยเฉพาะการเป็นส่วนหนึ่งของการขอรับการสนับสนุน งบประมาณจากรัฐและชุมชน

2. การนำมาตรฐานห้องสมุดประชาชนไปใช้ การประเมินห้องสมุดประชาชนโดยอิง มาตรฐานที่พัฒนาขึ้นมิได้พิจารณาจากผลรวมอย่างเดียว หน่วยงานที่เกี่ยวข้องจะต้องพิจารณา ผลการประเมินเป็นรายหมวดเพื่อค้นหาจุดแข็ง จุดอ่อน ซึ่งจะนำไปสู่การปรับปรุงและพัฒนางานได้ อย่างแท้จริงตามหลักการและวัตถุประสงค์ของการพัฒนามาตรฐานโดยทั่วไป นอกจากนี้จะต้องใช้ ควบคู่กับมาตรฐานหรือเกณฑ์อื่นๆ ที่เกี่ยวข้องกับการบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุด ประชาชน โดยเฉพาะที่กำหนดโดยรัฐ หรือมาตรฐานทางวิชาชีพเฉพาะด้าน ที่จัดทำโดยสถาบัน หรือองค์กรทางวิชาชีพ เช่น ด้านก่อสร้าง อาคารสถานที่ ครุภัณฑ์หรือเทคโนโลยี เป็นต้น

3. การออกกฎหมายห้องสมุด มาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศ ไทยที่พัฒนาขึ้นควรนำไปสู่การออกเป็น กฎหมายห้องสมุด เพื่อเอื้อให้รัฐให้การสนับสนุนการดำเนินงาน ห้องสมุดประชาชนอย่างจริงจังอันจะทำให้เกิดการพัฒนาห้องสมุดประชาชน และทำให้ ห้องสมุดประชาชนสามารถมีบทบาทเป็นแหล่งเรียนรู้ที่สำคัญได้ตามเจตนารมณ์ของการปฏิรูปการ ศึกษาตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ

4. บทบาทขององค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นในการพัฒนาห้องสมุดประชาชน ห้องสมุด ประชาชนคือแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตและเป็นความภาคภูมิใจของประชาชนในท้องถิ่น ในต่าง ประเทศที่พัฒนาแล้ว องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นมีบทบาทสำคัญในการกำหนดมาตรฐาน การรับรองมาตรฐานและการส่งเสริม สนับสนุนการพัฒนาห้องสมุดประชาชนเข้าสู่มาตรฐาน ประเทศไทยโดยองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่นจึงควรให้ความสำคัญและมีบทบาทในการพัฒนา ส่งเสริม

สนับสนุนกิจการห้องสมุดประชาชนควบคู่ไปกับการพัฒนาการศึกษาและสังคมในทุกด้าน

### ข้อเสนอแนะในการวิจัยครั้งต่อไป

1. การพัฒนาตัวบ่งชี้ที่ตามมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่พัฒนาขึ้นเพื่อเป็นการประเมินผลการบริหารจัดการและดำเนินงานห้องสมุดประชาชนได้อย่างเหมาะสมและชัดเจน
2. การพัฒนามาตรฐานอื่นๆที่เกี่ยวข้องกับมาตรฐานห้องสมุดประชาชนโดยเฉพาะมาตรฐานการรู้สารสนเทศของคนไทย ซึ่งในประเทศที่พัฒนาแล้ว เช่น สหรัฐอเมริกา อังกฤษ ออสเตรเลีย สิงคโปร์ต่างให้ความสำคัญยิ่ง มาตรฐานการรู้สารสนเทศจะนำไปสู่การประเมินและการพัฒนาคุณลักษณะสำคัญของคนไทยที่จำเป็นยิ่งในสังคมการเรียนรู้และสังคมยุคดิจิทัล
3. การวิจัยเพื่อพัฒนากฎหมายห้องสมุดสำหรับประเทศไทย

### บรรณานุกรม

---

- พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ 2545
- พระราชบัญญัติกำหนดแผนและขั้นตอนการกระจายอำนาจให้แก่องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น พ.ศ. 2542 กรุงเทพมหานคร พิมพ์อักษร 2542
- รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 6) พุทธศักราช 2539 กรุงเทพมหานคร ศูนย์บริการข้อมูลและกฎหมาย สำนักงานเลขาธิการวุฒิสภา 2540
- สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ มาตรฐานห้องสมุด กรุงเทพมหานคร สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทยฯ 2533
- สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) การพัฒนาคุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ เกณฑ์คุณภาพการบริหารจัดการภาครัฐ พ.ศ. 2548 กรุงเทพมหานคร สำนักงานคณะกรรมการพัฒนาระบบราชการ (ก.พ.ร.) 2548
- ALIA Public Libraries Reference Group. Standards, guidelines and benchmarks for public library services in Australia and overseas: a guide to resources. <http://alia.org.au/governance/committees/public.libraries/standards.html>
- The Copenhagen Declaration <http://www.bs-dk/publik.ationer/nfn/4-99/05.htm>
- Danish. Ministry of Culture. Act no. 340 of 17, May 2000. <http://www.ofla.org/V/cdoc/danish.html>

England. Department for Culture, Media and Sport. Comprehensive, efficient and modern public libraries-standards and assessment. <http://www.culture.gov.uk>

Finland. Ministry of Education. Culture and media Division. Public libraries in Finland-gateways to knowledge and culture. [http://www.minedu.fi/minedu/culture/libraries\\_gateways.html](http://www.minedu.fi/minedu/culture/libraries_gateways.html)

Framework for the future: the public library. <http://www.culture.gov.uk/publications/archive2003/framework-future.htm>

Hamilton-Pennell, Christine. Public library standards. 2003. <http://www.tsl.state.tx.us/plstandards/minstand.html>

International Federation of Library Associations and institutions. The Public Library Service IFLA/ UNESCO Guidelines for Development. "IFLA Publications 97" Munchen: K G Saur, 2001.

The IFLA/UNESCO Public Library Manifesto. [www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm](http://www.ifla.org/VII/s8/unesco/manif.htm).

Japan. Library law (Law no. 90, July 12, 1965) <http://www.jla.or.jp/law-e.html>

Library and Information Association of New Zealand Aotearoa. Standards for New Zealand public libraries. Wellington: LIANZA, 2002.

Norwegian library act Act no.108 of 20th December 1985, including amendments as of 10th January 1997 <http://www.ifla.V/cdoc/norway.htm>

Swedish Code of Statues-SFS 1996 : 1596. <http://www.ifla.org/V/cdoc/swedish.htm>

State library standards [http://www.hapir-index.com/state\\_library\\_standards.html](http://www.hapir-index.com/state_library_standards.html)

### มาตรฐานห้องสมุดประชาชน พ.ศ. 2548\*

การจัดการศึกษาตลอดชีวิตและการสร้างสังคมไทยให้เป็นสังคมการเรียนรู้ เป็นหลักการสำคัญในการจัดการศึกษาของชาติ รัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทย พ.ศ. 2540 และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และแก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2) พ.ศ. 2545 ต่างมีหลักการจัดการศึกษาเพื่อพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งความรู้ ให้คนไทยทั้งปวงได้รับโอกาสเท่าเทียมกันทางการศึกษา พัฒนาคนได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต อันเป็นเงื่อนไขสู่ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ที่พึงประสงค์และพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติมาตรา 25 ระบุว่ารัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้งแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบอย่างพอเพียงและมีประสิทธิภาพ โดยรวมห้องสมุดประชาชนซึ่งเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิตที่สำคัญไว้ด้วย การที่ห้องสมุดประชาชนจะมีบทบาทสำคัญและมีส่วนร่วมในการบริหารจัดการศึกษาให้สอดคล้องกับหลักการในการจัดการศึกษาตามบทบัญญัติที่กำหนด ตลอดจนก้าวทันกระแสการเปลี่ยนแปลงของสังคมโลกที่มี

เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นพลังขับเคลื่อนที่สำคัญ ตลอดจนให้มีแนวทางและเกณฑ์การบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนในประเทศไทยสู่มาตรฐานสากล จึงจำเป็นต้องมีมาตรฐานห้องสมุดประชาชนที่เหมาะสมสำหรับประเทศไทย

## หมวด 1 ปรัชญา พันธกิจ และวัตถุประสงค์

### 1.1 ปรัชญา

ห้องสมุดประชาชนเป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต จัดให้บริการทรัพยากรสารสนเทศ ข้อมูลข่าวสาร ความรู้แก่ประชาชนทุกกลุ่ม รวมถึงกลุ่มผู้ด้อยโอกาส ผู้อยู่ในเขตทุรกันดาร ห่างไกล และชนกลุ่มน้อย เป็นบริการพื้นฐานที่ไม่คิดมูลค่า โดยหลักการการเรียนรู้ด้วยตนเอง ความเท่าเทียมและความทั่วถึง ส่งเสริมระบอบประชาธิปไตย สิทธิเสรีภาพทางปัญญาและเสรีภาพในการอ่าน เคารพสิทธิส่วนบุคคล ความหลากหลายทางวัฒนธรรม และภาษา สืบสานภูมิปัญญาท้องถิ่น พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและพัฒนาสังคมไทยให้เป็นสังคมแห่งการเรียนรู้

### 1.2 พันธกิจ

ห้องสมุดประชาชน เป็นแหล่งเรียนรู้ตลอดชีวิต ศูนย์ข้อมูลข่าวสารและศูนย์แนะแนวการศึกษาและอาชีพของชุมชน เป็นห้องสมุดมีชีวิต และสถาบันทางสังคมเพื่อการศึกษาและวัฒนธรรม ห้องสมุดประชาชนรับผิดชอบการดำเนินการ ส่งเสริม สนับสนุนพันธกิจต่อไปนี้

ส่งเสริมการรู้หนังสือ และทักษะการเรียนรู้ การเข้าถึงและขยายโอกาสการเรียนรู้ การเรียนรู้ด้วยตนเองและการศึกษาตลอดชีวิตแก่ประชาชน

สร้างบุคคลแห่งการเรียนรู้ เป็นผู้รู้สารสนเทศ มีความใฝ่รู้ รักการอ่าน การเรียนรู้ รู้ทันโลก มีทักษะการแสวงหา การเข้าถึงและการใช้สารสนเทศ แหล่งความรู้ และอินเทอร์เน็ต

ส่งเสริมการประกอบอาชีพ พัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชนและความเป็นพลเมืองดีในระบอบประชาธิปไตย

ส่งเสริมและอนุรักษ์มรดกทางวัฒนธรรมและภูมิปัญญาของท้องถิ่น

### 1.3 วัตถุประสงค์

ห้องสมุดประชาชนมีวัตถุประสงค์หลักในการจัดตั้งเพื่อบริการข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ส่งเสริมการเรียนรู้ตลอดชีวิต การศึกษา ค้นคว้า ความบันเทิง พักผ่อนหย่อนใจ จรรโลงใจ วัฒนธรรมและภูมิปัญญาท้องถิ่นและพัฒนาคุณภาพชีวิตของประชาชน

## หมวด 2 การบริหารและโครงสร้าง

การบริหารและโครงสร้างขององค์กรเป็นกลไกสำคัญในการพัฒนาห้องสมุดประชาชนให้ทันบริบทของการเปลี่ยนแปลง และความท้าทายขององค์กร และห้องสมุดประชาชนควรอยู่ในความรับผิดชอบของหน่วยงานของรัฐ องค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น หรือองค์กรเอกชนซึ่งเป็นนิติบุคคลตามกฎหมาย

2.1 รัฐต้องส่งเสริมการจัดตั้ง การบริหารจัดการและการดำเนินงานห้องสมุดประชาชน ให้ได้มาตรฐาน

2.2 ห้องสมุดประชาชนควรกำหนดวิสัยทัศน์ พันธกิจ วัตถุประสงค์ นโยบาย การบริหารงาน เป้าประสงค์ แผนยุทธศาสตร์และแผนดำเนินงาน/โครงการที่สอดคล้องและ สนับสนุนยุทธศาสตร์การพัฒนาของรัฐและของหน่วยงานเจ้าสังกัด

2.3 ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มีระบบการบริหารงานเชิงกลยุทธ์และการจัด โครงสร้างองค์กรในเชิงบูรณาการ ให้สอดคล้องกับสภาพพื้นที่ พันธกิจ ความต้องการของชุมชน และประชาชนในท้องถิ่น โดยยึดหลักความคล่องตัวและยืดหยุ่น การมีส่วนร่วม ประสิทธิภาพ ประสิทธิผล คุณภาพการให้บริการ และการพัฒนาองค์กร

2.4 ห้องสมุดประชาชนควรนำระบบการบริหารแบบมุ่งผลสัมฤทธิ์มาใช้ และปฏิบัติหน้าที่ ให้สอดคล้องกับหลักเกณฑ์และวิธีการบริหารกิจการบ้านเมืองที่ดี

2.5 ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มีการบริหารความรู้ในองค์กร การพัฒนาคุณภาพการ บริหารจัดการ ระบบการประเมินผลและการประกันคุณภาพ และการประยุกต์ใช้เทคโนโลยี สารสนเทศและการสื่อสารเป็นส่วนหนึ่งของการบริหารและดำเนินงานห้องสมุดประชาชน

2.6 การบริหารงานห้องสมุดประชาชนควรเน้นการมีส่วนร่วมโดยจัดการบริหารงานในรูป คณะกรรมการ ประกอบด้วยคณะกรรมการอำนวยการและคณะกรรมการบริหารงาน

2.6.1 คณะกรรมการอำนวยการห้องสมุดประชาชน มีหน้าที่กำหนดนโยบาย และ ประเมินผลห้องสมุดประชาชน มีจำนวนรวมไม่เกิน 12 คน ประกอบด้วย ผู้บริหารสูงสุดของ หน่วยงานเจ้าสังกัดซึ่งทำหน้าที่กำกับดูแลห้องสมุดประชาชนในท้องถิ่นที่ห้องสมุดประชาชนนั้นๆ รับผิดชอบเป็นประธาน ผู้บริหารผู้แทนองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรเอกชนในท้องถิ่น ผู้แทนองค์กรชุมชน กรรมการผู้ทรงคุณวุฒิด้านบรรณารักษศาสตร์ สารสนเทศศาสตร์และ การศึกษา ผู้แทนประชาชนในท้องถิ่นที่มีส่วนร่วมหรือมีความสนใจในกิจการห้องสมุดประชาชน เป็นกรรมการและหัวหน้าห้องสมุดทำหน้าที่เป็นเลขานุการ

2.6.2 คณะกรรมการบริหารงานห้องสมุดประชาชนมีอำนาจหน้าที่กำหนด เป้าหมาย แผนยุทธศาสตร์ และแผนดำเนินงานประจำปี บริหารจัดการ ดำเนินงานและการประกันคุณภาพ ห้องสมุดประชาชนมีจำนวนรวมไม่เกิน 12 คนประกอบด้วย หัวหน้าห้องสมุด เป็นประธาน บรรณารักษ์ ผู้แทนบุคลากรการศึกษาออกโรงเรียน ผู้ทรงคุณวุฒิและบุคคลอื่นตามความเหมาะสม เป็นกรรมการ

2.7 ผู้บริหารห้องสมุดประชาชนควรได้รับการแต่งตั้งจากองค์กรปกครองส่วนท้องถิ่น ให้มี ส่วนร่วมหรืออยู่ในเครือข่ายการบริหาร ดำเนินงานและพัฒนาท้องถิ่น

### หมวด 3 ความร่วมมือและเครือข่าย

ความร่วมมือและเครือข่ายควรเป็นกลยุทธ์การบริหารจัดการ และการดำเนินงานของ

ห้องสมุดประชาชน เพื่อเสริมสร้างศักยภาพการบริหารจัดการและบทบาทของห้องสมุดประชาชน ให้สามารถตอบสนองความต้องการของผู้ใช้และความคาดหวังของสังคม การใช้ทรัพยากรร่วมกัน และคุณภาพการให้บริการประชาชน ตลอดจนสร้างความสัมพันธ์อันดีระหว่างประชาชนและองค์กรกับห้องสมุดประชาชน

3.1 รัฐควรจัดให้มีความร่วมมือและเครือข่ายห้องสมุดประชาชนทั่วประเทศไม่ว่าจะเป็นห้องสมุดประชาชนสังกัดเดียวกันหรือต่างสังกัด

3.2 ห้องสมุดประชาชนควรมีความร่วมมือหรือดำเนินการให้เกิดความร่วมมือระหว่างห้องสมุดประชาชนกับห้องสมุดประเภทอื่น แหล่งเรียนรู้อื่นหรือองค์กรอื่นโดยเฉพาะในท้องถิ่น

3.3 ห้องสมุดประชาชนควรเข้าร่วมหรือดำเนินการให้เกิดเครือข่ายการเรียนรู้ เครือข่ายทางวิชาการวิชาชีพ เครือข่ายบุคคล/ชุมชน เครือข่ายภูมิปัญญาหรือเครือข่ายท้องถิ่นตามความพร้อมและลักษณะเด่นของท้องถิ่น

3.4 ห้องสมุดประชาชนควรมีความร่วมมือกับบุคคลหรือกลุ่มบุคคลและจัดรวมกลุ่มประชาชนในท้องถิ่นหรือสมาชิก ในรูปชมรมหรือโครงการเพื่อนห้องสมุดหรืออาสาสมัคร

3.5 รัฐควรจัดสรรงบประมาณเพื่อกิจกรรมความร่วมมือและเครือข่ายไว้โดยเฉพาะ และส่งเสริมให้มีการนำเทคโนโลยีสารสนเทศและการสื่อสารมาใช้เพื่อเสริมสร้างศักยภาพในการบริหารจัดการและดำเนินงานความร่วมมือและเครือข่าย

## หมวด 4 งบประมาณและการเงิน

งบประมาณของห้องสมุดประชาชนควรมีแหล่งที่มาจากงบประมาณแผ่นดินเป็นหลักและห้องสมุดประชาชนควรได้รับงบประมาณอย่างเพียงพอที่จะสามารถดำเนินพันธกิจได้อย่างมีประสิทธิภาพ

4.1 รัฐควรจัดสรรงบประมาณให้ห้องสมุดประชาชนตามมาตรฐานที่กำหนดอย่างต่อเนื่องสม่ำเสมอและเพิ่มขึ้นทุกปี

4.2 ห้องสมุดประชาชนควรแสวงหาและระดมทุนจากแหล่งทุนอื่นเพื่อสนับสนุนการพัฒนาห้องสมุดประชาชน

4.3 รายได้ของห้องสมุดจากแหล่งอื่นๆ หรือในลักษณะพิเศษอื่นๆ เช่น การบริจาค การบำรุงห้องสมุดจากสมาชิก การดำเนินกิจกรรมของห้องสมุดประชาชน ให้สงวนไว้เป็นค่าใช้จ่ายของห้องสมุด เพิ่มเติมจากงบประมาณที่ห้องสมุดได้รับ

## หมวด 5 ทรัพยากรสารสนเทศ

ห้องสมุดประชาชนควรมีทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ ครอบคลุมเนื้อหาที่สนองความต้องการของประชาชนและสภาพท้องถิ่น มีการดำเนินการจัดเก็บอย่างเป็นระบบตามหลักวิชาการ และมีเครื่องมือสืบค้นเพื่ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้โดยนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้

5.1 ห้องสมุดประชาชนควรมีนโยบายการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศซึ่งครอบคลุมการเลือก การจัดหาและการจำหน่ายออกทรัพยากรสารสนเทศที่สะท้อนความต้องการของชุมชนและประชาชนในท้องถิ่น สิทธิเสรีภาพตามหลักการในรัฐธรรมนูญแห่งราชอาณาจักรไทยและปฏิญญาสากล

5.2 ห้องสมุดประชาชนควรเปิดโอกาสให้ประชาชนในท้องถิ่นมีส่วนร่วมกำหนดนโยบายและการดำเนินการการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ และมีการศึกษาความต้องการสารสนเทศของประชาชนในท้องถิ่นเป็นข้อมูลประกอบการกำหนดนโยบายและการดำเนินการพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ

5.3 ห้องสมุดประชาชนควรมีทรัพยากรสารสนเทศทั้งวิชาการ สารคดี บันเทิงคดี หนังสือสำหรับเด็ก และสื่ออ้างอิง ครอบคลุมเนื้อหาที่ส่งเสริมความรู้ทางด้านสังคม เศรษฐกิจ การเมือง การปกครองระบอบประชาธิปไตยอันมีพระมหากษัตริย์เป็นประมุข การพัฒนาคุณภาพชีวิต ความเป็นพลเมืองดี ความจรรโลงใจ บันเทิงใจ พักผ่อนหย่อนใจ การประกอบอาชีพ และวิถีชีวิตของประชาชนในท้องถิ่น การศึกษา ศาสนา ศิลปะและวัฒนธรรม ภูมิปัญญาท้องถิ่น และสิ่งแวดล้อม

5.4 ห้องสมุดประชาชนควรจัดหาและจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศที่ผลิตในท้องถิ่น ภูมิปัญญาท้องถิ่น และหนังสือพิมพ์ท้องถิ่น รวมถึงทรัพยากรสารสนเทศเกี่ยวกับท้องถิ่นเพื่อให้ไว้ให้บริการด้วย

5.5 ห้องสมุดประชาชนควรมีทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบ ทั้งสื่อสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์ และสื่ออิเล็กทรอนิกส์ โดยคำนวณจำนวนตามรายหัวประชากรในท้องถิ่นที่รับผิดชอบขอบ การบริการ หนังสือ กำหนดจำนวน 1.5 - 2.5 เล่มต่อรายหัวประชากร ทรัพยากรสารสนเทศในรูปสื่ออื่นๆ ที่ค้นได้ฉบับเต็มนับเท่ากับจำนวนเล่มของหนังสือหรือจำนวนรายการวารสารและหนังสือพิมพ์ ห้องสมุดประชาชนที่บริการประชาชนจำนวนน้อยที่สุด ควรมีหนังสือจำนวนไม่น้อยกว่า 2,500 เล่ม

5.6 ห้องสมุดประชาชนควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้นอย่างต่อเนื่องทุกปี ห้องสมุดประชาชนที่รับผิดชอบบริการประชาชนต่ำกว่า 25,000 คน ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้น 0.25 รายการต่อรายหัวประชากร จำนวนประชาชน 25,000 - 50,000 คนควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้น 0.225 รายการต่อรายหัวประชากร จำนวนประชาชนเกิน 50,000 คน ควรจัดหาทรัพยากรสารสนเทศเพิ่มขึ้น 0.20 รายการต่อรายหัวประชากร

5.7 อัตราส่วนของทรัพยากรสารสนเทศ ห้องสมุดที่มีทรัพยากรสารสนเทศจำนวนน้อย อัตราส่วนของทรัพยากรสารสนเทศสำหรับเด็ก สารคดีและนวนิยายสำหรับผู้ใหญ่ควรเท่ากันแต่ใน ห้องสมุดที่มีทรัพยากรสารสนเทศจำนวนมากขึ้น อัตราส่วนของสารคดีควรเพิ่มขึ้น ทั้งนี้ให้พิจารณาตามความต้องการของชุมชนเป็นหลัก

5.8 ห้องสมุดประชาชนควรจัดหมวดหมู่ทรัพยากรสารสนเทศอย่างเป็นระบบ และจัดทำเครื่องมือสืบค้นในฐานข้อมูล

5.9 ห้องสมุดประชาชนควรจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศให้สะดวกแก่การใช้บริการและบำรุงรักษาทรัพยากรสารสนเทศให้อยู่ในสภาพดี

5.10 ห้องสมุดประชาชนควรสำรวจหนังสือและจำหน่ายออกทรัพยากรสารสนเทศของห้องสมุดเป็นประจำอย่างน้อยทุก 5 ปี

## หมวด 6 การบริการ

การบริการคือหัวใจของการบริหารจัดการและการดำเนินงานของห้องสมุดประชาชน โดยเน้นประชาชนเป็นศูนย์กลาง

6.1 ห้องสมุดประชาชน ควรจัดบริการและกิจกรรมเชิงรุก โดยหลักการความเท่าเทียมและทั่วถึง ให้ผู้ใช้ได้รับความสะดวก รวดเร็ว สอดคล้องกับความต้องการของประชาชนและสภาพท้องถิ่น และมีการพัฒนาคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่อง

6.2 ห้องสมุดประชาชนควรกำหนดชั่วโมงบริการอย่างสม่ำเสมอและเหมาะสม ให้สอดคล้องกับสภาพของท้องถิ่นและความต้องการของชุมชน โดยครอบคลุมวันหยุดสุดสัปดาห์

6.3 ห้องสมุดประชาชนควรมีระเบียบการบริการ เป็นลายลักษณ์อักษรและประกาศให้เป็นที่ยอมรับโดยทั่วกัน

6.4 ห้องสมุดประชาชนควรจัดบริการทรัพยากรสารสนเทศทุกรูปแบบทั้งสิ่งพิมพ์ สื่อโสตทัศน์และสื่ออิเล็กทรอนิกส์

6.5 ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มีบริการสืบค้นข้อมูลอิเล็กทรอนิกส์ได้อย่างสะดวก โดยคำนวณจำนวนตามรายหัวประชากรในท้องถิ่นที่รับผิดชอบขอรับบริการ จำนวนประชากรต่ำกว่า 50,000 คน ควรมีคอมพิวเตอร์พีซี 1 เครื่องต่อจำนวนประชากร 5,000 คน ถ้าจำนวนประชากรเกิน 50,000 คน ควรมีคอมพิวเตอร์พีซี 1 เครื่องต่อจำนวนประชากร 5,000 คนในจำนวนประชากร 50,000 คนแรก ส่วนที่เกิน 50,000 คนให้คำนวณ คอมพิวเตอร์พีซี 1 เครื่องต่อจำนวนประชากรที่รับผิดชอบ 10,000 คนและอย่างน้อยครึ่งหนึ่งของจำนวนคอมพิวเตอร์ที่มี ควรเชื่อมต่อเครือข่ายอินเทอร์เน็ตและเครื่องพิมพ์

6.6 ห้องสมุดประชาชน ควรจัดบริการและกิจกรรมที่หลากหลายและสอดคล้องกับความต้องการของชุมชน ทั้งภายในและภายนอกสถานที่ โดยคำนึงถึงทั้งกลุ่มผู้มาใช้ และผู้ไม่มีโอกาสมาใช้

6.7 บริการพื้นฐานที่ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้มี ได้แก่ บริการการอ่าน บริการการยืม-คืน บริการตอบคำถามและช่วยการค้นคว้า บริการแนะนำการใช้ห้องสมุดและทรัพยากรสารสนเทศ บริการแนะแนวและส่งเสริมการอ่าน บริการห้องสมุดเคลื่อนที่ บริการสนับสนุนการจัดการศึกษา บริการยืมระหว่างห้องสมุด บริการนำส่งเอกสาร บริการข่าวสารทันสมัย บริการแนะแนวการศึกษาและอาชีพและการให้คำปรึกษาแก่บุคคลและชุมชน บริการใช้สถานที่ห้องสมุด และบริการอื่นๆ ที่สอดคล้องกับความต้องการของท้องถิ่น

6.8 กิจกรรมพื้นฐานของห้องสมุดประชาชน ควรเน้นกิจกรรมเพื่อส่งเสริมการอ่าน การใช้ทรัพยากรสารสนเทศและห้องสมุด โดยให้เหมาะสมกับกลุ่มเป้าหมาย

6.9 ห้องสมุดประชาชนควรเน้นการให้การศึกษาผู้ใช้ ให้มีความสามารถในการแสวงหาเข้าถึง สืบค้นและใช้สารสนเทศ เป็นบุคคลแห่งการเรียนรู้และเป็นผู้รู้สารสนเทศตามมาตรฐานการรู้สารสนเทศ

6.10 ห้องสมุดประชาชนควรจัดประเมินคุณภาพการบริการอย่างต่อเนื่องเพื่อนำผลมาใช้ในการบริหารจัดการและพัฒนาคุณภาพการบริการของห้องสมุดประชาชน

## หมวด 7 บุคลากรห้องสมุด

บุคลากรคือทรัพยากรสำคัญของการบริหารจัดการห้องสมุดประชาชน ห้องสมุดประชาชนจะสามารถดำเนินพันธกิจได้ตามปรัชญา วัตถุประสงค์และเป้าประสงค์ที่กำหนดไว้ จะต้องมีความรู้ และขีดความสามารถที่จำเป็น มีจำนวนเพียงพอและมีระบบบริหารงานบุคคลที่มีประสิทธิภาพ

7.1 ประเภทของบุคลากรห้องสมุดประชาชน อาจจำแนกได้เป็นบุคลากรวิชาชีพ และบุคลากรสนับสนุนวิชาชีพ

บุคลากรวิชาชีพ ควรประกอบด้วยบรรณารักษ์ และบุคลากรในตำแหน่งอื่นๆ ได้แก่ นักวิชาการโสตทัศนศึกษา นักคอมพิวเตอร์ ผู้เชี่ยวชาญเฉพาะสาขาวิชาตามความเหมาะสม

บุคลากรสนับสนุนวิชาชีพ ได้แก่ เจ้าหน้าที่ห้องสมุด เจ้าหน้าที่โสตทัศนศึกษา ช่างศิลป์ พนักงานธุรการ พนักงานบันทึกข้อมูล ภารโรง และอื่นๆ

7.2 หัวหน้าห้องสมุดประชาชน ควรมีคุณสมบัติอย่างใดอย่างหนึ่งดังนี้

7.2.1 ปริญญาโทสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานห้องสมุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 5 ปี

7.2.2 ปริญญาตรีสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ และมีประสบการณ์ในการปฏิบัติงานห้องสมุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 10 ปี

7.2.3 ปริญญาโทสาขาวิชาอื่นที่เกี่ยวข้องและผ่านการพัฒนาทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์หรือสารสนเทศศาสตร์ไม่น้อยกว่า 120 ชั่วโมงหรือมีประสบการณ์ที่เกี่ยวข้องกับห้องสมุดมาแล้วไม่น้อยกว่า 12 ปี

7.3 บุคลากรห้องสมุดควรได้รับมอบหมายให้รับผิดชอบงานของห้องสมุดประชาชนอันประกอบด้วยงานหลักคือ งานบริหารและธุรการ งานพัฒนาทรัพยากรสารสนเทศ งานวิเคราะห์สารสนเทศ งานบริการ งานวารสารและหนังสือพิมพ์ งานเทคโนโลยีสารสนเทศ งานส่งเสริมการอ่านและการค้นคว้า การจัดกิจกรรมส่งเสริมการเรียนรู้และให้การศึกษาผู้ใช้ งานห้องสมุดเคลื่อนที่ งานบริการชุมชน งานข้อมูลท้องถิ่นและงานสิ่งพิมพ์ลักษณะพิเศษ โดยคำนึงถึงความรู้ ความสามารถของแต่ละบุคคล

7.4 จำนวนบุคลากรห้องสมุดประชาชน คำนวณตามรายหัวประชากรในท้องถิ่นที่รับผิดชอบขออบการบริการ จำนวนประชากร 2,500 คนต่อบุคลากรเต็มเวลา 1 คน และในจำนวนนี้หนึ่งในสามควรเป็นบรรณารักษะวิชาชีพ ทั้งนี้จำนวนอาจแตกต่างกันไปตามปัจจัยด้านระบบการบริหารและโครงสร้าง จำนวนและขนาดของอาคาร การออกแบบอาคาร บริการที่มี จำนวนผู้ใช้ และการใช้ห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง

7.5 ห้องสมุดประชาชนควรมีระบบการบริหารงานบุคคล มีกลไกและกระบวนการดำเนินงานการคัดเลือก บรรจุ แต่งตั้งและประเมินผลบุคลากรอย่างมีระบบตามมาตรฐานการกำหนดตำแหน่งและความต้องการของหน่วยงานเจ้าสังกัดโดยยึดหลักธรรมาภิบาลและผลผลิตภาพของบุคลากร

7.6 บุคลากรวิชาชีพควรมีโอกาสความก้าวหน้าเท่าเทียมกับบุคลากรวิชาชีพในลักษณะงานเดียวกันในสังกัดหน่วยงานอื่นและควรได้รับการส่งเสริมให้เป็นสมาชิกสมาคมวิชาชีพ

7.7 ห้องสมุดประชาชนควรมีแผนพัฒนาบุคลากรเชิงยุทธศาสตร์ โดยมีการจัดสรรงบประมาณเพื่อการพัฒนาบุคลากรแต่ละปีร้อยละ 0.5 - 1 ของงบประมาณที่ได้รับ รวมทั้งบุคลากรทุกคนควรมีโอกาสเข้าร่วมกิจกรรมการพัฒนาบุคลากรไม่น้อยกว่าปีละ 2 ครั้ง เพื่อให้บุคลากรสามารถติดตามทันการเปลี่ยนแปลงทางวิชาการและวิชาชีพและความก้าวหน้าของเทคโนโลยี

7.8 ห้องสมุดประชาชนควรมีอาสาสมัครซึ่งเป็นประชาชนในท้องถิ่น ช่วยการดำเนินงานห้องสมุดประชาชนตามความเหมาะสมกับความรู้ ความสามารถของอาสาสมัครและความต้องการของห้องสมุดประชาชนแต่ละแห่ง โดยเฉพาะการสร้างเครือข่ายสมาชิกสัมพันธ์ ทั้งนี้ ห้องสมุดประชาชนควรจัดให้ความรู้เบื้องต้นเกี่ยวกับงานห้องสมุดประชาชนก่อนปฏิบัติงาน

## หมวด 8 อาคาร สถานที่และครุภัณฑ์

อาคารสถานที่ และครุภัณฑ์ของห้องสมุดประชาชนช่วยสร้างบรรยากาศส่งเสริมการใช้บริการของห้องสมุดและการเรียนรู้ และเอื้ออำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้

8.1 ห้องสมุดประชาชนควรตั้งอยู่ในศูนย์กลางของชุมชน การคมนาคมสะดวก อาจเป็นอาคารเอกเทศหรือเป็นส่วนหนึ่งของอาคาร สภาพแวดล้อมทางด้านกายภาพของห้องสมุดมีความสวยงาม มีพื้นที่เพียงพอต่อการจัดเก็บทรัพยากรสารสนเทศ การบริการผู้ใช้และการปฏิบัติงานของบุคลากร

8.2 การออกแบบอาคาร สถานที่และครุภัณฑ์ ควรคำนึงถึงลักษณะพิเศษของห้องสมุด ความเหมาะสมและการอำนวยความสะดวกแก่ผู้ใช้บริการโดยเฉพาะกลุ่มเด็ก ผู้สูงอายุ ผู้ด้อยโอกาส ตลอดจนความสวยงาม และความต้องการใช้งานในอนาคต

8.3 ห้องสมุดประชาชน ควรมีการดำเนินการด้านอาคาร สถานที่และครุภัณฑ์อย่างเหมาะสมโดยใช้มาตรฐานด้านการก่อสร้างและการออกแบบอาคาร และมาตรฐานครุภัณฑ์ที่เกี่ยวข้องเป็นหลัก ควบคู่กับหลักการทางวิชาชีพบรรณารักษศาสตร์และสารสนเทศศาสตร์โดยคำนึงถึง